

УДК: 351.82:[37.014.6:005.6]
DOI: <https://doi.org/10.32689/2617-2224-2019-18-3-501-509>

Яременко Наталя Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
ДВНЗ “Криворізький державний педагогічний університет”, 50086, м. Кривий Ріг,
просп. Гагаріна, 54, тел.: +3(067) 564 30 08, e-mail: yartala28@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2834-0894

Яременко Наталья Владимировна,
кандидат филологических наук, доцент,
ГВУЗ “Криворожский государственный педагогический университет”, 50086,
г. Кривой Рог, просп. Гагарина, 54, тел.: +38 (067) 564 30 08, e-mail: yartala28@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2834-0894

Yaremchenko Natalya Volodymyrivna,
PhD of philological sciences, Kryvyi Rih State Pedagogical University, 50086, Kryvyi Rih,
Prospect Gagarina, 54, tel.: +3(067) 564 30 08, e-mail: yartala28@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2834-0894

Коломієць Наталя Євгенівна,
кандидат філологічних наук, доцент, ДВНЗ “Криворізький державний педагогічний університет”, 50086, м. Кривий Ріг, просп. Гагаріна, 54, тел.: +3(067) 940 08 14, e-mail: natagh2012@ukr.net

ORCID: 0000-0001-5455-2538

Коломиец Наталья Евгеньевна,
кандидат филологических наук, доцент, ГВУЗ “Криворожский государственный педагогический университет”, 50086, г. Кривой Рог, просп. Гагарина, 54, тел.: +3(067) 940 08 14, email: natagh2012@ukr.net

ORCID: 0000-0001-5455-2538

Kolomiets Natalia Yevheniivna,
PhD of philological sciences, Kryvyi Rih State Pedagogical University, 50086, Kryvyi Rih,
Prospect Gagarina, 54, tel.: +3(067) 940 08 14, e-mail: natagh2012@ukr.net

ORCID: 0000-0001-5455-2538

ЕМПАУЕРМЕНТ-ПЕДАГОГІКА ЯК МОДЕЛЬ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПСИХОКУЛЬТУРНИХ СКЛАДОВИХ АРХЕТИПУ “PUER” КРІЗЬ ПРИЗМУ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. З’ясовано особливості практичного втілення емпauerмент-педагогіки з метою гармонійного узгодження психокультурних складових ар-

хетипу “puer” крізь призму стратегії сталого розвитку, ухваленої у вересні 2015 р. рішенням Генеральної Асамблеї ООН. Серед головних положень зазначено, що для реалізації потенціалу майбутнього вирішальним є створення нової освітньої парадигми, яка сприятиме формуванню відповідальної особистості, здатної зробити світ безпечним і комфортним. Встановлено, що зміна парадигми суспільної свідомості зумовила необхідність трансформації системи освіти, оскільки потенціал прийдешнього формується у процесі становлення особистості дитини. Безперечно, що освіта сталого розвитку потребує оновлення існуючих педагогічних моделей, наповнення їх новим контентом, спрямованим на формування в учнів системи поглядів, звичок, стилю життя, які відповідають сучасним тенденціям. Виявлено, що на нинішньому етапі важливим є звернення до педагогіки емпauerменту, яка орієнтована на спрямування молодого покоління до дій, досягнення особистісних прогресивних змін. У розвідці спостережено, що змістом подібного підходу є наснаження, набуття особистістю впевненості у власних силах, розкриття глибинного потенціалу, мобілізація внутрішніх ресурсів за умов довірчих партнерських стосунків у будь-якому діалозі. Оскільки ж саме архетип “Божевественна дитина” є своєрідною матрицею потенціалу колективного безсвідомого досвіду, саме його адаптація в сучасному життєвому потоці має стати базисом для реалізації соціокультурних вимог буття. Авторами акцентовано, що потребам сьогодення найбільше відповідає подібний підхід, як такий, що сприяє розкриттю творчого потенціалу молодого покоління, покращенню результативності навчання, набуття навичок до компетенцій, які потребує сучасний динамічний світ.

Ключові слова: емпauerмент-педагогіка, архетип, Пуер, Програма сталого розвитку.

ЭМПАУЭРМЕНТ-ПЕДАГОГИКА КАК МОДЕЛЬ ГАРМОНИЗАЦИИ ПСИХОКУЛЬТУРНЫХ СОСТАВЛЯЮЩИХ АРХЕТИПА “PUER” СКВОЗЬ ПРИЗМУ СТРАТЕГИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Аннотация. Выяснено особенности практического воплощения эмпauerмент-педагогика с целью гармонизации психокультурных составляющих архетипа “puer” сквозь призму стратегии устойчивого развития, принятой в сентябре 2015 г. решением Генеральной Ассамблеи ООН. Среди основных положений указано, что для реализации потенциала будущего решающим является создание новой образовательной парадигмы, которая будет способствовать формированию ответственной личности, способной сделать мир безопасным и комфортным. Установлено, что изменение парадигмы общественного сознания обусловила необходимость трансформации системы образования, поскольку потенциал будущего формируется в процессе становления личности ребенка. Бесспорно, что образование устойчивого развития нуждается в обновлении существующих педагогических моделей, наполнение их новым контентом, направленным на формирование системы взглядов, привычек, образа жизни, которые соответствуют совре-

менным тенденциям. Выявлено, что на нынешнем этапе важным является обращение к педагогике эмпауэрмента, ориентированной на пробуждение молодого поколения к действиям, достижению личностных прогрессивных изменений. В статье обнаружено, что содержанием подобного подхода является вдохновение, приобретение личностью уверенности в собственных силах, раскрытие глубинного потенциала, мобилизация внутренних ресурсов в условиях доверительных партнерских отношений в любом диалоге. Поскольку же архетип “Божественный ребенок” является своеобразной матрицей потенциала коллективного бессознательного опыта, именно его адаптация в современном жизненном потоке должна стать базисом для реализации социокультурных требований бытия. Авторами акцентировано, что сегодняшним потребностям наиболее соответствует подобный подход, как таковой, что способствует раскрытию творческого потенциала молодого поколения, улучшению результативности обучения, приобретению навыков к компетенциям, в которых нуждается современный динамичный мир.

Ключевые слова: эмпауэрмент-педагогика, архетип, Пуэр, Программа устойчивого развития.

PEDAGOGICAL EMPOWERMENT AS A MODEL OF HARMONIZATION OF PSYCHO-CULTURAL COMPLEXES “PUER” ARCHITECTURE CREATION OF THE PRIZE OF STRATEGY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract. The article attempts to clarify the specifics of practical implementation of empowerment-pedagogy in order to harmonize the psycho-cultural components of the archetype “puer” through the prism of the strategy of sustainable development, adopted in September 2015 by the decision of the General Assembly of the United Nations. Among the main provisions, it is indicated that the creation of a new educational paradigm is crucial for realizing the potential of the future, which will contribute to the formation of a responsible person capable of making the world safe and comfortable.

The article established that the change in the paradigm of social consciousness caused the necessity of transforming the education system, since the future potential is formed in the process of formation of the child’s personality. There is no doubt that the formation of sustainable development requires updating of existing pedagogical models, filling them with new content, aimed at forming the system of views, habits, lifestyle that corresponds to modern tendencies in the students. It is revealed that at the present stage, an appeal to the pedagogy of the empowerment, which focuses on the direction of the younger generation to action, the achievement of personal progressive changes, is important.

In exploration it was observed that the content of this approach is empowerment, the acquisition of individual self-confidence, the disclosure deep potential mobilization of internal resources under conditions of trust partnerships in any dialogue. Since the same archetype “divine child” is a kind of matrix potential collective unconscious experience, it is a modern life stream adaptation that should

be the basis for implementing the requirements of social and cultural life. The authors emphasize that today's needs correspond most closely to such an approach, which contributes to the disclosure of the creative potential of the younger generation, the improvement of the effectiveness of learning, the acquisition of skills to competences that a modern, dynamic world requires.

Keywords: empowerment-pedagogy, archetype, Puer, Sustainable Development Programt.

Постановка проблеми. Багатовимірною трансформацією соціокультурного життя сучасної України обумовлена впливом інтеграційних світових процесів, наближенням до цінностей європейської спільноти та актуалізацією глибинних пластів національного потенціалу. За таких умов відбувається суттєве реформування освітньої стратегії, яка є ядром інтелектуального, культурного, духовного розвитку держави. Сучасний стан модернізації суспільства в цілому і освіти як вагомого чинника значною мірою зумовлений впровадженням Програми сталого розвитку, що орієнтує людину на постійне навчання в динамічному світі, гармонійний всебічний розвиток представників різних статей, наснаження та ін. Подібні запити, що постали перед сучасною людиною на шляху досягнення життєвого успіху, детермінують постійне оновлення, неодмінне інтелектуальне зростання особистості. Американський футуролог Е. Тоффлер окреслив зрушення, які мають відбутися в людині епохи глобальних змін: *“Технологія завтрашнього дня потребує не мільйонів поверхово начитаних людей, готових працювати в унісон на безкінечних монотонних роботах, не людей, які виконують накази, не*

моргнувши оком <...>, а людей, здатних приймати критичні рішення, які можуть знаходити свій шлях у новому оточенні, які достатньо швидко встановлюють нові стосунки в реальності, що швидко змінюється” [1, с. 328].

Переакцентація суспільства від індустріального до інформаційного актуалізує необхідність творення сучасної освітньої парадигми, що слугуватиме основою культурно-цивілізаційного прогресу держави, буде спрямованою на генерування інформації та продукування креативних ідей. На нинішньому етапі трансформації суспільства важливим є звернення до педагогіки емпайерменту, що орієнтована на спрямування молодого покоління до дій, досягнення особистісних змін. Змістом подібного підходу є наснаження, набуття особистістю впевненості у власних силах, розкриття глибинного потенціалу, мобілізація внутрішніх ресурсів за умов довірчих партнерських стосунків у будь-якому діалозі. Потребам сьогодення найбільше відповідає подібний підхід, як такий, що сприяє розкриттю творчого потенціалу молодого покоління, покращенню результативності навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема педагогіки емпай-

урменту як напряду освітньої стратегії в інтересах сталого розвитку в фокусі наукових розвідок постала порівняно недавно. Виникнення цієї теоретичної концепції пов'язане з діяльністю бразильського вченого П. Фрейре (кінець ХХ століття). Сучасні дослідження порушують питання суті терміна “емпауермент”, особливостей його функціонування (Н. Кривоконь, О. Мюллендер, Д. Уорд, Т. Сила та ін.). На застосування методів емпіаурменту в психології та соціальній роботі звертали увагу Р. Армандо, С. Гено, Н. Кривоконь та ін. До практичного втілення ідей педагогіки емпіаурменту в навчальному процесі звертались Н. Вовк, М. Жукова, Н. Миськова, Н. Теличко та ін.

Мета статті — з'ясувати особливості практичного втілення емпіаурмент-педагогіки з метою гармонійного налаштування психокультурних складових архетипу “ruer” крізь призму стратегії сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Пошук шляхів вирішення глобальної соціально-екологічної кризи, що розгорнулася у другій половині ХХ ст., активізувався саме у площині формування нового стилю поведінки цивілізованої людини в повсякденному житті, спрямованому на раціональне ставлення до довкілля та до інших учасників світової спільноти. Зокрема гостро постала проблема віднайдення шляхів розбудови такої світової спільноти, яка б, задовольняючи свої нагальні потреби, не ставила під загрозу можливості прийдешніх поколінь.

Під час роботи Другої конференції ООН, присвяченої вирішенню

питань безпеки навколишнього середовища (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) сформовано основні засади Програми сталого розвитку. Серед головних положень зазначено, що для реалізації потенціалу майбутнього вирішальним є створення нової освітньої парадигми, яка сприятиме формуванню відповідальної особистості, здатної зробити світ безпечним і комфортним. Всесвітній саміт ООН в м. Йоганнесбург (ПАР, 2002 р.) сформулював концепцію освіти для сталого розвитку, що базувалася на вимозі перегляду форм навчального процесу задля реалізації в освітньому просторі засад та цінностей сталого розвитку. З цією метою Україна долучившись до роботи П'ятої конференції міністрів навколишнього середовища ЄЕК ООН “Навколишнє середовище для Європи” (Київ, 2003 р.), визнала, що саме освіта є провідним засобом, що сприяє органічній взаємодії людини й довкілля, сталому розвитку. Міністрами схвалено Заяву про освіту на користь сталого розвитку й запропоновано включити концепцію сталого розвитку в національні освітні середовища усіх рівнів для активізації позитивних перетворень.

У проекті Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 р. визначено, що “збалансоване суспільство є суспільством знань. Для розв'язання численних проблем розвитку потрібні нові знання, уміння та компетентності, необхідні для глибокого розуміння складних проблем і вирішення взаємопов'язаних питань суспільного життя” [2]. Згідно положень “Стратегії ЄЕК ООН освіти для сталого розвитку”, при-

йнятої у Вільнюсі у 2005 р., людина, незалежно від “етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров’я та інших послуг в державному та приватному секторах” [3].

Безперечно, що освіта сталого розвитку потребує оновлення існуючих педагогічних моделей, наповнення їх новим контентом, спрямованим на формування в учнів системи поглядів, звичок, стилю життя, які відповідають сучасним тенденціям. На думку Т. Коваленко, “<...> починаючи з 1991 р. на законодавчому рівні в Україні були закріплені принципи: першочерговості інтересів дитини; забезпечення повноцінного життя дітей; залучення дітей до життя спільноти та проголошення відсутності в Україні будь-яких проявів дискримінації дітей” [4, с. 109]. Подібні твердження доводять думку про те, що всі суттєві морально-етичні ідеї, що домінують у суспільстві, закорінені в архетипах. Перспективна розбудова майбутнього прогресу людства спрямованого на розбудову цілісної гармонійної моделі уможливорюється, на нашу думку, за умови врахування регулятивної ролі архетипів, в яких закодовано психічне людини, “<...> її історична досвідченість і безпорадність, зневіреність і впевненість, самотність і колективність, унікальність і стандартність, одиничність і вселюдськість” [5, с. 195]. Апелювання до архетипу “puer” в межах концепції сталого розвитку дає можливість вибудувати панорамну проекцію трансформації культурного досвіду людства.

Емпауермент-педагогіка бере свій початок з ідей, викладених у праці “Педагогіка пригноблених” бразильського вченого П. Фрейре, який акцентував увагу на потребі пробудження самосвідомості особистості з метою набуття знань. Оскільки практика закріпачення базується на ідеї підпорядкування, ізоляції, утриманні особи в пасивному стані, поглибленні відстані між людьми, дослідник наголошував на потребі перетворення, виходу зі становища знеособлення, пошуку внутрішньої опори щоб “<...> змінити свою слабкість на трансформувальну силу, з якою вони можуть змінити світ і зробити його людянішим” [6, с. 127]. На думку вченого, подібні трансформації можливі за умови втілення педагогіки співробітництва, що базується на діалозі: “Оскільки визвольна діяльність є діалоговою за своєю природою, то діалог не може бути наслідком цієї діяльності, а повинен супроводити її. А оскільки визволення має бути неперервною умовою, то діалог стає аспектом визвольної діяльності, який постійно триває” [6, с. 120].

В аспекті звільнення індивідуальної свідомості поняття “емпауермент” набуло різних інтерпретацій: визволення особистості через трансформації в освітньому процесі; подолання різних форм домінування людей у соціумі; гендерна рівність; набуття потенції соціально виснаженими групами людей; визнання різних соціальних груп, субкультур та ін. Таким чином, ознаковими модусами цього концепту є вимір влади (як потенції впливу на перебіг подій), співробітництва без ієрархіч-

них перепон та процесу навчання, в ході якого відбувається формування навичок самореалізації особистості.

На думку Н. Теличко, педагогічний емпauerмент можна означити як “мистецтво творити таке життя, яке людина прагне прожити; як спосіб формування життєстійкої особистості, зазначаючи, що цей аспект у діяльності призначений для людей, котрі готові вивести себе на передній край саморозвитку; як процес підготовки особи до самостійних дій” [7, с. 199].

Стратегія педагогічного емпauerменту застосовується з метою набуття учасниками навчально-виховного процесу таких вмінь та якостей, як: самостійності у прийнятті рішень, здатності до активного соціального життя, самозміни згідно із запитамі суспільства для досягнення успіху та ін. Здійснення наснаження відбувається, по-перше, шляхом формування позитивного ставлення учня до себе та віри у свій потенціал, розвитку базових умінь та функціональних можливостей. По-друге, психоемоційними зрушеннями, показниками яких є адаптація у стресогенному оточенні, відсутність страху у спілкуванні, подолання астеничних почуттів, оптимізм, відчуття впевненості в собі та ін. По-третє, практичне застосування поведінкової моделі суб'єкта навчальної діяльності, що базується на мотивації успіху, цілеспрямованості, життєвій активності, готовністю висловлювати власну думку, відстоювати свою позицію та прислуховуватися до думок інших тощо.

Гармонійне налаштування психокультурних складових архетипу

“ruer” вбачається можливим, спираючись на педагогіку емпauerменту. Під цим кутом актуалізуються проблеми надання внутрішньої сили у процесі інформаційної взаємодії особистості, суспільства та природи; формування критичного, творчого погляду на невідкладні питання доби. Розвиток сучасної дитини відбувається в умовах надмірності інформації, дефіциту батьківської уваги, відсутності почуття безпеки, що призводить до руйнування емоційних контактувань, постійної адаптації до умов соціуму. Наснаження сприяє окресленню світоглядних орієнтирів, формуванню позитивної мотивації в отриманні знань, розвитку здатності приймати неординарні рішення тощо. Методичною базою занять, у ході яких застосовується арсенал засобів емпauerменту, є погляд на дитину як рівну особистість, що здатна продукувати цікаві ідеї, спроможна реалізувати свій потенціал у навчанні та спрямувати його у креативне русло. Саме така особистість бажатиме стабільного розвою та самовдосконалення.

Апеляція до ментального коду культури, реалізованого через дослідження складових архетипу “Боже-ственна дитина” в межах колективного несвідомого є цілком доречною, оскільки, як зазначено К. Юнгом, вони є виразниками психічної енергії, яка синтезується особою. Тобто колективна підсвідомість містить безособову об'єктивність, яка визначається високою інтенсивністю переживання та культурно-незалежною повторюваністю. Таким чином, архетип можна сприймати як знак своєрідних скріпів, на яких тримається

буття людини, сім'ї, народу, держави, людства в цілому, а відтак вивчення специфіки їх функціонування в різних сферах етнічної культури сприяє подоланню соціально-гуманітарної кризи. Термін “емпауермент” буквально означає “внутрішня сила”, накопичення й реалізація потенціалу, наснаження, спосіб реалізації майбутніх сподівань.

Домінантний принцип педагогічного емпауерменту крізь призму стратегії сталого розвитку полягає в тому, щоб сформувати у молоді бажання займати активну позицію в соціумі, впливати на розвиток суспільства, прагнути до злагодженого та безпечного життя.

Висновки. Зроблені спостереження дають підстави вважати, що сутність емпауермент-педагогіки полягає, передусім, у стимулюванні смислового центру дитинства як втілення архетипу “*puer*” (культурного “зерна людства”) для здійснення цілеспрямованого вибору й утілення його в конкретні результати задля розбудови нового гармонійного устрою. Програма сталого розвитку як провідна сучасна ідеологія людських спільнот, реалізуючи нову освітню парадигму, суголосну викликам сучасності, утверджує погляд на дитину як активну особистість здатну на генерування ідей, спрямованих на творення новітньої гармонійної реальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Товфлер Э.* Третья волна / Элвин Товфлер ; [науч. ред. П. С. Горелов]. — М. : АСТ, 2004. — 781 с.

2. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf
3. Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ecoosvita.org.ua/storinka-knygy/osvita-dlya-stalogo-rozvytku>
4. *Коваленко Т.* Дитина як об'єкт державного управління у сфері санаторно-курортного забезпечення / Т. Коваленко // Держ. управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / голов. ред. С. М. Серьогін. — Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2014. — Вип. 2 (21). — С. 108–118.
5. *Донченко О.* Вступ до “Архетипового менеджменту” / О. Донченко [Електронний ресурс] // Психологія особистості. — 2012. — № 1. — С. 195–203. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Po_2012_1_23
6. *Фрейре П.* Педагогіка пригноблених / Пауло Фрейре; [пер. з англ. О. Дем'янчука]. — К. : Юніверс, 2003. — 168 с.
7. *Теличко Н. В.* Теоретичні і методичні засади формування основ педагогічної майстерності майбутніх учителів початкових класів : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 — Теорія і методика професійної освіти / Мукачівський держ. ун-т. — Мукачєво, 2014. — 559 с.
8. *Юнг К.* Об архетипах коллективного бессознательного / К. Юнг // Архетип и символ. — М. : Reneisse, 1991. — С. 97–128.

REFERENCES

1. *Toffler A.* (2004). *Tretya volna* [The Third Wave]. P. S. Gorelov (Eds.). Moscow: AST [in Russian].

2. Stratehiiia staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku [Strategy of sustainable development of Ukraine for the period up to 2030]. (n.d.). www.ua.undp.org. Retrieved from http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf [in Ukrainian].
3. Osvita v interesakh staloho rozvytku v Ukraini [Education for Sustainable Development in Ukraine]. (2016). ecoosvita.org.ua. Retrieved from <http://ecoosvita.org.ua/storinkaknygy/osvita-dlya-stalogo-rozvytku> [in Ukrainian].
4. *Kovalenko T.* (2014). Dytna yak ob'ekt derzhavnoho upravlinnia u sferi sanatorno-kurortnoho zabezpechennia [The child as an object of state administration in the sphere of sanatorium and resort provision]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia – Public administration and local self-government*, 2 (21), 108–118 [in Ukrainian].
5. *Donchenko, O.* (2012). Vstup do “Arkhetypovoho menezhmentu” [Introduction to “Archetype Management”]. *Psykhohiia osobystosti – Psychology of personality*, 1, 195–203. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Po_2012_1_23 [in Ukrainian].
6. *Freire P.* (2003). *Pedahohika pryhno-blenykh* [Pedagogia do Oprimido]. (O. Demianchuko, Trans). Kyiv: Yunivers [in Ukrainian].
7. *Telychko N. V.* (2014). *Teoretychni i metodychni zasady formuvannia osnov pedahohichnoi maisternosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv* [Theoretical and methodical principles of forming the foundations of pedagogical mastery of future teachers of elementary school]. Doctor's thesis. Mukachevo: Mukachivskyi derzhavnyi universytet [in Ukrainian].
8. *Jung C.* (1991). *Ob arkhetyпах kolektivnogo bessoznatelnogo* [The Archetypes and the Collective Unconscious]. *Arkhetip i simvol – Archetype and Symbol*. (p. 97–128). Moscow: Reneissse [in Russian].